

U. C. Van Slyke

U. C. Van Slyke

891.99

U-22

6 NOV 2011

5-22

Ա. Ա. ՄԱՍԻՍԻԱՆ

ՄԵՐԺԻԱԾՆԵՐԸ

Վիպակ

(ՊՕԼՍՈՑ ԿԵԱՆՔԻՑ)

1914

Տպագրութիւն Օսմ. Դորձակցական ընկերութեան

Կ. ՊՕԼԻՍ

21 JUN 2013

4/678

6315-70

ՄԵՐԺԻԱԾՆԵՐԸ

I.

Թիւրքիան վերածնւում էր:

Երկուրդի կարմիր յանցագործը վերջնակա-
նապէս տապալւած էր և նորածին սահմա-
նադրութիւնը վաղահաս մահից ազատւած:
Պօլսեցիները ուրախութեանը սահման չըկար:

Այդ տարւայ դարունը՝ Պօլսոյ քնքոյշ սեռի
պէս՝ արագ բացւեց, արագ էլ թառամեց:
Քաղաքի չըշակայքի դալարը անձրեւի պա-
կասութեան պատճառով դեղնեղ՝ չորացել
էր: Սաստիկ տաք էր անում: Քաղաքացի-
ների մեծամասնութիւնն արդէն գնացել էր
ամառանոցներ, իսկ քաղաքում մնացողներին
վիճակւած էր բաւականանալ այդ տեղի
խղճուկ այգիներում զբօսնելով:

Մի երեկոյ մեծ բազմութիւն կար Պտի-
Շանի (*) մէջ: Իտալական երաժշտախումբը
ողևորւած նւագում էր գեղեցիկ կտորներ:
Հարիւրաւոր պճնազարդ տիկնայք պարոնների

[*] Պօլսոյ եւրոպական թաղում փոքրիկ ծառանոց, որի
մէջ է ամառնային թատրոնը:

հետ սեղանների շուրջը նստած, ուստով՝ խըմում էին և ժամանակ անցնում։ Իսկ նրանց մօտ՝ ծառերի տակ՝ բազմաթիւ երեխաներ՝ վազվզելով, խաղում էին և ուրախանում։

Որովհետեւ Պօլտոյ այգիների մուտքը վճարով է, ուստի՝ բնականաբար՝ դրամն այդտեղ էլ եկել էր որոշակի դժերով բաժանել զբօսնող քաղաքացիներին դասակարգերի։ Ունեւորները և նրանք, որ կամենում են ունեւոր երևալ, մտել էին Պաի-Շանի մէջ և բաժանել այն մեծ բազմութիւնից, որը՝ խնայելով մուտքի համար իր «զրուշը»՝ նստել էր դուրսը, Պաի-Շանի հանգէպ՝ փողոցի միւս կողմից, ուր շարած են մի կարգ նշանաւոր հիւրանոցներ, որոնք հպարտութեամբ նայում են դէպի Ոսկեղջիւրի և մասամբ Մարմարայի ու Բօսֆօրի ջրերը։

Այդ բազմատեսակ, բազմակրօն և բազմալեզու ամբոխը նստած էր նոյն տեղ դրանւող դարեջրատների ու սրճարանների առջի։ Աւերի քան երեք հարիւր մետր երկարութեան մայրի վրայ չը տեղաւորւելով, այդ ամբոխը նստել էր ուղղակի փողոցի մէջ՝ մինչեւ տրամվայի գիծը։ Փողոցը դարձել էր կարմիր ֆէսերի մի ընդարձակ արտ, որի մէջ տեղ-տեղ երևում էին կանանց ծաղկազարդ գլխարկները։ Եւ այդ տեղ, ուր օրւայ ընթացքում սովորաբար միշտ կանգնում

են հարիւրաւոր կառքեր և թողնում ձիերի աղբի ու մէզի դարչահատութիւնը, այժմ էֆէնտիներն էին նստած՝ աւտում, խմում, նարգիլէ ծխում, պօլխտիկայից խօսում, կամ տաքացած վիճաբանում որ և է առետրական ձեռնարկի վերաբերւալ։ Իսկ նրանց անշուք սեղանների տակ վխտում էին փողոցային շներն իրանց լակոտներով և ազահութեամբ կլանում սեղաններից ընկած փշրանքները։

Արեգակն արդէն մայր էր մտել։ Ոսկեղջիւրի արեւմտեան ափի վրայ, ուր դանւում է «Ստամբուլ» կոչւած թիւրքական քաղաքամասը, մի սքանչելի վերջալոյսից դեռ լուսաւորւած էին հոյակապ մկրիթների դմբէթները, աշտարակների և նոճիների կառարները, մինչդեռ միւս շինութիւնների ընդհանուր զբծագրութիւնը արդէն աննշմարելի է դառնում և մասամբ կորչում երեկոյեան մշուշի մէջ։ Բոսորագոյն երկինքն իր ոսկեփայլ ամպերով միանգամայն աննման էր ու հրապուրիչ։

Կամայ-կամայ միջնեց և երկնքի վրա հանդիսացան լուսինն ու աստղերը։ Միաժամանակ վառւեցին տների ճրագներն ու փողոցների լապտերները։ Բայց այս օրւայ ճրագներին ու լապտերներին թիւ ու համար չը կար և շարունակաբար ամեն կողմից վառ-

ևում ու վառում էին, մինչև որ ամբողջ քաղաքն իր արուարձաններով թաղւեց մի չը տեսնւած լոյսի մէջ։ Ու մթութեան միջից երևան ելան Պօլսոյ նշանաւոր շինութիւնները՝ գոյնզգոյն լապտերներով և ազգային դրօշակներով զարդարւած։

Աքանջելի էր ծովային տեսարանը, մանաւանդ Բօսֆօրը։ Այդ նեղուցը, որ՝ օձապտոյտ գետի պէս տարածւած՝ միացնում է Սև-Ծովը Մարմարայի հետ և բաժանում Եւրոպան Ասիայից, իր խաղաղ ջրի հայելու մէջ՝ լուսնի և բենդալեան կրակների լոյսի տակ՝ ցոլացնում էր իր ծառաղարդ և հմայիչ ափերը՝ իրենց ամառնային գեղեցիկ ապարանքներով, հնադարեան կիսաւեր պարիսպներով ու բուրգերով, արքայական շքեղ պալատներով, վեհապանծ մզկիթներով ու աշտարակներով, մեղսօրէն օրօրելով իր ջրի մակերեսի վրայ բազմաթիւ լապտերաղարդ չոգենաւեր, ռազմանաւեր, առագաստանաւեր և անթիւ գոլտրիկ մակոյկներ, որոնք՝ անընդհատ շարժման մէջ լինելով, մի առանձին կենդանութիւն էին տւել այդ չլացուցիչ և միանգամայն երազական պատկերին...

Շուտով լուսնին արհեստական կրակների պայթիւններ, տրաքոցներ, թնդանոթների բամբիւններ և ժողովուրդի մէջ

ընկաւ մի անպատմելի իրարանցում։ Մարդիկ խելակորոյս վաղվում էին դէս ու դէն՝ տեսարանները դիտելու համար, ուր աւելի հրապուրիչ էր ու չքեղ։ Կառքերի ու տրամվայի արտասովոր արիւշան շարժումից, նաւերի անընդհատ սուլոցներից, կեցցէներ աղաղակող մարդկանց ձայնից ու երաժշտութեան թնդիւնից միանգամայն շառչում՝ որոտում էր բազմամարդ Պօլսը։

Հանդիսաւոր լուսավառութիւն էր այդ թիւրքիան տօնում էր իր նորածին սահմանադրութեան անդրանիկ տարեգարձը։

II.

Անցան ժամեր։ Լուսավառութեան լապտերները կամաց կամաց մարեցին։

Ժամի դեռ տասնեմէկը չը լրացած՝ փողոցները սկսեցին ամայանալ։ Տեղ տեղ միայն երևուս էին ոտտիկանները և երբեմնապէս պահապան զինուորների խմբերը, որոնց հսկողութեան տակ էր գտնւում մայրաքաղաքը՝ երկրի պատերազմական դրութեան չնորհիւ։

Պերայի Մեծ-Փողոցի վրայ, «Թոքաթլեան» հիւրանոցի ներքին սեղանատանը դեռևս մի քանի զոյգ մարդիկ կային նրստած։ Դուրսը՝ այդ հոյակապ շինութեան

մարմարեայ պատի խորշերից մէկում, պատուհանի տակ՝ նստած՝ քնած էին Մարկոն ու Քօջօն, երկու որբ եղբայրներ, մեծը ութ տարեկան, կրտսերը վեց. գլխաբաց, բոկոսի և ցնցոտիներով փաթած։

Քօջօի գլուխը դրած էր Մարկօի կիսամերկ կրծքի վրա, իսկ սա՝ առնելով իր փոքրիկ եղբօրը իր գրկի մէջ՝ իր մարմնի տարութեամբ պաշտպանում էր նրա թիկունքը մրսելուց և գլուխը խոնարհեցրած նրա ուսի վրայ, չթոււնըները մօտեցրած նրա ականջին, կարծես օրօր էր ասում ու քնըչաբար խնամում իր սիրելի եղբօրը...

Իրանք այն կոկոն հասակումն էին, երբ երեխայական դէմքի ու մարմնի փափուկ շինւածքը՝ մօտենալով տղայականին, սխտւում է աւելի ուժեղ և աւելի որոշ գծերով կազմակերպւել ու զեղեցկանալ։ Երկուսն էլ թէև նիհար, բայց վայելչակազմ տղաներ էին, Մարկօն չազանակազոյն մազերով, իսկ Քօջօն ոսկեգոյն։

Մօտակայ լապտերի լոյսը ընկել էր նրանց վրայ և լուսաւորել նրանց գլուխներն ու կիսամերկ մարմնի մասերը։ Կարծես ճարտարապետը դիտմամբ դրել էր այդ շինութեան պատի խորշի մէջ այդպիսի մի արձան՝ այն միտքը արտայայտելու համար՝ թէ մեծասունների երջանկաբեան պատերը

հաստատւած եւ քրտուների ուսերի վրայ...

Գիշերւայ կէսը մօտենում էր։ Մի ուտիկան յանկարծ մօտեցաւ քնած երեխաներին ու արթնայրեց նրանց։

— Այտեղ քնելու տեղ չէ՛, ասեց նա, դուք տուն չունէ՞ք, մայր չունէ՞ք, հեռացէ՛ք այստեղից...

— Չէ՛, փոլիս էֆէնտի, պատասխանեց Մարկօն՝ շփոթւած նայելով ոտտիկանին, մենք ծնողներ չունենք, մենք տո՛ւն չունենք, մենք որբե՛ր ենք...

— Բայց և այնպէս փողոցը որբանոց չէ։ Շուտով հեռացէ՛ք այստեղից, եթէ ո՛չ, ես կը տանիմ ձեզ և կը յանձնեմ ոտտիկանս անոնը։

Եղբայրները անխօս հեռացան և նորից դարձան դէպի Պաի-Շանի կողմը։

Քնած փաթախ աչքերով ու տարտամ քայլերով նրանք առաջ էին գնում։

— Հիմայ ես ի՞նչ պիտի անեմ, Մարկօ, հարցրեց Քօջօն։ Ըլցկիները չը ծախւեցին, ի՞նչ պիտի ասեմ մեր էֆէնտիին։ Նա ինձ ասեց՝ եթէ այսօր չը վճարենք ախոռի վարձը, մեզ դուրս պիտի ձգի։

— Նա արբած քնած կը լինի, պատասխանեց Մարկօն։ Մենք գաղտագողի կը մտնենք բակը, կը գիշերենք ախոռում, իսկ վաղը կը տեսնենք թէ ի՞նչ ենք անելու։

Դեռ Պոլի-Շան չը հասած՝ մի զառի-
վայր փողոցով նրանք իջան դէպի ցած,
ուղղւելով դէպի Ոսկեղջիւրի այն ամիր,
ուր գտնուում է «Ղասըմ-Փաշա» զօրանոցը:
Երբոր նրանք անցնում էին տաճկական
հնադարեան դերեզմանատան միջով, մի
խումբ նոճիների տակ, մի կանգուն դե-
րեզմանաքարի մօտ՝ Քօչօն նկատեց մի կա-
նացի սուեր ու կամացուկ հարցրեց եղ-
բորը.

— Ո՞վ է...

Մարկօն՝ առանց պատասխանելու՝ մե-
քենայաբար բռնեց եղբոր ձեռքն ու արագ-
արագ քայլելով՝ անցան սուերի մօտով:

— Մարկօ... Քօչօ... դուք է՞ր...
դողդոջուն ձայնով կամացուկ կանչեց ըստ-
ւերը: Կանգնեցէ՛ր... մի՛ք վախենալ...
է՛ս եմ, է՛ս... Շուշիկը...

— Շուշիկը... զարմացած բացական-
չեց Քօչօն ու եղբայրները կանգնեցին:

— Դո՞ւ ես, Շուշիկ, մօտենալով՝ հարց-
րեց Մարկօն: Ի՞նչ ես շինում այս տեղ՝
այս գիշերայ ժամին:

— Մի՛ հարցնիր, Մարկօ, մի՛ հարց-
նիր... պատասխանեց Շուշիկը՝ դառնա-
գին արտասուելով: Ես անբա՛խտ եմ... ան-
բա՛խտ...

— Ի՞նչ է պատահել, Շուշիկ... ին-

չո՞ւ արտասուում ես... կարեկցաբար հարց-
րին տղաները և մէկը աջ կողմից՝ միւսը
ձախ՝ բռնելով նրա ձեռքերը, սկսեցին
քննաբար փայփայել նրան ու հանգս-
տացնել:

Բայց նա չը կարողացաւ պատասխանել
ու սկսեց հեկեկալով լալ, լալ ինչպէս ծա-
նըր հիսթէրիի ենթարկւած:

— Վերջապէս՝ ասա՛ ինձ, Շուշիկ, ջեր-
մագին սիրով շարունակեց Մարկօն, ասա՛,
քոյրի՛կս, չե՞մ կարող մի բանով օգտակար
լինել քեզ համար... Ես կը կատարեմ քո
բոլոր հրամանները... Դու միշտ բարի ես
եղել, միշտ ցաւակից ես եղել մեզ... Մենք
չենք կարող մոռանալ այդ...

— Դիտեմ... հաւատո՞ւմ եմ... Մար-
կօ ջան, Քօչօ ջան, հաւատում եմ ձեզ...
պատասխանեց Շուշիկը: Ա՛խ... երանի՛ թէ
բոլոր մարդիկ ձեզ պէս մաքուր սիրտ ու-
նենային ու ձեզ պէս բարի լինէին... Այն
ժամանակ ինձ նման որբուհիները այսքան
դժբախտ չէին զգալ իրանց...

— Երևի էֆէնտին ծեծեց քեզ, պար-
զամօրէն ընդհատեց նրան Քօչօն:

— Երանի՛ թէ ծեծէր... պատասխա-
նեց աղջիկն ու շարունակեց աղիողորմ լալ:

— Դէ գնա՛նք տուն... խնդրեց նրան
Մարկօն: Դիշերայ կէսն անցնում է: Կա-

ըող ենք ոտտիկանների հանդիպել:

— Օ՜հ... Մարկո, միմնջալով խօսեց աղջիկը, այդ տան հետ այս օրից լամ հաշիւը վերջացրի... Երբէք չեմ վերադառնալ, չեմ մօտիկ այդ տունը... Ես գերադասում եմ գերեզմանը, հասկանո՞ւմ ես, գերեզմանը...

Քիչ լռելուց յետոյ՝ նա շարունակեց:

— Տասը տարեկան աղջիկ էի, երբ էֆէնալին ու տիկինը որդեգրեցին ինձ՝ իբրեւ մի անաէր, անտիրական որբուհու... Ահա՛ հինգ տարի է, որ ապրում եմ այդ տանը... Այս ժամանակի ընթացքում՝ ինձպէս շատ որբուհիներ ընդունւեցին նոյն տան մէջ, ապրեցին ինձ հետ միասին և մէկը միւսի յետեւից անյայտացան... Երբ տիկնոջը հարցնում էին այս կամ այն որբուհու մասին, նա պատասխանում էր թէ ամուսնացրեց այս ինչ վաճառականի հետ և ուղարկեց մէկին Եգիպտոս, միւսին Ամերիկա կամ ուրիշ տեղեր... Սակայն այսօր, միայն այսօր ես իմացայ այդ որբախնամ ընտանիքի բոլոր գաղտնիքները... Մեր տիկինը որբուհիներին պահում էր ու ծախում զանազան սրիկանների, ինչպէս և այս երեկոյ ինձ էր ուղւում ծախել...

— Մախել... զարմացած բացականչեց Մարկոն, չրկարողանալով պարզել այդ խօսքի իսկական իմաստը:

— Այո՛, ծախել... պատասխանեց Շուշիկը: Ես արդէն ծախւած էի, որովհետեւ ես տեսայ, ինչպէս տիկինը մի բուռը ոսկիներ ստացաւ մի մարդից և հրամայեց ինձ, որ հագնւեմ, պատրաստւեմ ու այդ մարդի հետ գնամ լուսավառութիւնը տեսնելու և զբօսնելու... Բայց երբ կառք բերին, որ տանեն ինձ, ես գաղտագողի դուրս ելայ տանից ու փախայ...

Նոճիների արանքով լուսնի շողը լուսաւորել էր այդ նորատի աղջկայ վերին աստիճանի համակրելի գիմագիծը: Նրա գեղեցիկ աչքերի մէջ, որոնցից անընդհատ թափւում էին արտասուքի խոշոր կաթիլները, պարզ երևում էր իր երեխայական հոգոյ մաքրութիւնը, իսկ վարդագոյն շրթունքներն վրա, որոնց միջից երբեմնապէս երեւում էին ձիւնի պէս սպիտակ ատամների գեղեցիկ շարքերը, պարզապէս տեսնւում էր այն մեծ խռովութիւնն ու այն փոթորիկը, որ այդ ըոպէին կատարւում էր իր ներքին աշխարհում: Շուշիկը՝ այդ նորատի հայուհին, որին կենսական անյաջող դէպքերը տարել էին կեանքի ճահիճը ձգելու, իսկապէս մի շուշան ծաղիկ էր, որի տերեւներին՝ բացի արեգակի ճառագայթներից, ոչ միայն մարդի կոպիտ ձեռքը չէր դիպած, այլ և թիթեռնիկի թևերը... Այդ կուսական մա-

քրուծիւնն էր ու պատուի ճշմարիտ հասկացողութիւնը, որ մի առանձին գեղեցկութիւն էին տալիս նրան և մի պատկառելի վեհութիւն...

— Պօլսոյ մէջ ազգականներ կամ բարեկամներ չունե՞ս, Շուշիկ, ցաւակցութեամբ հարցրեց Մարկօն:

— Ո՛չ մէկը... հաղիւ լսելի ձայնով չընչաց Շուշիկը:

— Ուրեմն ի՞նչ պիտի անես:

Քիչ մտածելուց յետոյ նա պատասխանեց՝ շեշտելով խօսքերը:

— Եթէ չը կարողանամ պատուով ապրել, ես վե՛րջ կը տամ իմ կեանքին... Ծովը հեռու է՛...

Մի վարկեան տիրեց լռութիւն և որբերը տարւեցան իրանց մտապատկերներով:

Վերջապէս Քօչօն հարցրեց Շուշիկին.

— Խաչօին ոչինչ չասեցի՞ր:

— Երբ ես փախայ տանից, պատասխանեց նա, նախ գնացի Խաչօին յայտնելու այդ բոլորը, բայց՝ տարաբախտաբար ախուռի դուռը փակած գտայ. Խաչօն բացակայ էր: Եկայ պատասպարւեցի այս տեղ, սպասելով ձեզ, որովհետեւ ես գիտէի, որ դուք այստեղով պիտի անցնէք: Հիմայ, Մա՛րկօ ջան, թո՛ղ Քօչօն մնայ ինձ մօտ, իսկ դու գնա՛ Խաչօին յայտնիր այդ բոլորը ու հար-

ցրու նրան, թէ կարո՞ղ է արդեօք պահել ինձ ախուռի մէջ, մինչև մտածենք, մի ելք գտնենք ինձ համար: Ա՛խ... գիտե՛մ... գիտեմ, որ դուք էլ, Խաչօն էլ՝ ինձպէս անբախտ ու մերժւած որբեր եք... բայց երանի՛ թէ ես էլ ձեզ պէս տղայ լինէի և ոչ սևօրակ աղջիկ... Դուք չը գիտէք, դուք չէ՛ք կարող երևակայել, թէ որքա՛ն դժւար է այսպիսի մի դժոխային քաղաքում անպաշտպան որբունի լինելը...

Առանց ըոպէ կորցնելու Մարկօն վազեց, մտաւ մօտակայ թաղի խարխուլ փողոցները և մէկից միւսն անցնելով՝ վերջապէս կանգնեց մի քարաշէն տան առջև, որն իր շարքի մէջ միակ հաստատուն չինութիւնն էր և չէր նմանուում միւս խարխուլ տներին: Այդ տան բակի ցանկապատի մէջ մի դաղտնի մուտք կար, որով Մարկօն ներս սողաց, դաղտագողի մօտեցաւ տան ներքնայարկի պատուհաններից մէկին, դիտեց սենեակի ներսը ու շուտափոյթ հեռանալով՝ մի քանի քայլ արաւ ու մտաւ մօտակայ ախուռ:

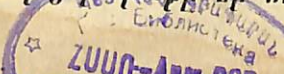
III

Գեղեցիկ կահաւորւած սենեակի մէջ՝ մի չքեղ գահոյքի վրայ՝ նստած էր տան տիկինը՝ տիկին Մաքրունի Փիլոսեանը: Նա

նոր վերջացրեց «սիգարը» և անմիջապէս ծը-
խախտ ու թուղթ վերցնելով մօտակայ սե-
ղանի վրայի տուփից, սկսեց պատրաստել
միւսը՝ անդադար փողոցին նայելով կի-
սաբայ պատուհանից: Երևում էր, որ նրա
տարիները արդէն անցած են դէպի վեցեր-
որդ տասնեակը, բայց՝ իր հին սովորու-
թեամբ՝ դեռ աշխատում էր արհեստական
միջոցներով հրապուրիչ դարձնել իր գէմքը:
Սակայն նրա կնճռոտ այտերի անբնական
կարմրութիւնն ու մազերի տարօրինակ գոյնը
բացարձակապէս մատնում էին կեղծիքը ու
միանգամայն զզւելի դարձնում այդ մեծա-
քիթ, հաստաչրթունք երեսը: Նա փառեց իր
«սիգարը» և յանկարծ մեքենայաբար իր
հայեաջքը դարձնելով իր ոսկրոտ մատների
վրա՝ սկսեց շարունակաբար նայել իր շող-
շողուն, թանկագին մատանիներին: Այդ մա-
տանիներից ամեն մէկը ունէր իր պատմու-
թիւնը: Դրանցից ամեն մէկի հետ կապւած
էր մի գեղեցիկ որբունու խորտակւած կեան-
քի նկարագիրը...

Նրա մօտ նստած էր մօտաւորապէս քա-
ռասուն տարեկան մի գէր տղամարդ, ամա-
ռնային ճերմակ խալածով, կարմիր ֆէտով
ու ոսկէ ակնոցով: Նա ծխում էր նարդիէ
և արագ արագ պարպում դարե՛ղր շիշերը:
Նրա փափուկ ու յիմար դէմքը, անհամեմատ

մեծ փորը, վկայում էին, որ այդ մարդի
բոլոր գոյութեան նպատակը միայն լաւ ու-
տե՛ն էր և լաւ խմելը: Իր տարօրինակ որ-
կորի մուլթեանը բաւարարութիւն տալու
համար նա համաձայնեւ էր իր ամբողջ կեան-
քը նւիրել այդ դարչելի կնոջը՝ ամուսնանա-
լով նրա հետ. և աջակցելով նրա սատանայա-
կան ձեռնարկութիւններին, այժմ ապրում
էր նրա հաշուով՝ նրա վաստակած արիւնոտ
դրամով: Ոչ աւելի քան տասը տարի սրանից
առաջ այդ մարդը մի քանի էջեր ունէր և մի
ծառայ, որը աղբիւրներից ջուր էր տանում
շատերի համար: Այդ ժամանակ, երբ դեռևս
գա ամուսնացած չէր ու դեռ մի խղճուկ մարդ
էր, յայտնի էր Մարկոս՝ կամ ամենաշատը՝
Մարկոս աղա անունով: Բայց այսօր, երբ նա
արդէն մտել էր հարուստ քաղաքացիների շար-
քը, բնականաբար, նրան անւանում էին Մարկոս
էֆէնտի, կամ Փիլոսեան էֆէնտի և նա փառա-
ւորում էր, երբ լսում էր այդ յարգւած տիա-
ղոսը: Պէտք է ասել, որ նա զուրկ չէր այն
ճարպիկութիւնից, որը երևում է Պօլոյ բո-
լոր ժողովուրդի մէջ: Եւ այդ ճարպիկութեան
չնորհիւ՝ առանց սէրի, առանց յարգանքի,
նոյն իսկ դարչանքով՝ ամուսնանալով մէկի
հետ, նա զուլութիւն էր ունեցել իր սիրտը
պահել մի ուրիշի համար: Եւ այդպէս՝ զի-
շելները նա ապրում էր տիկին Մարիոն հետ,
իսկ ցորենները մի ուրիշ կեանքով:

Այս ընտանիքը իր շրջանում առհասարակ համարւած էր ունեոր։ Շատերը ծածկաբար գիտէին, որ այդ տունը մի կատարեալ գործարան է, ուր պատրաստուում են ու ծախւում կուսական անարատ մարմիններ...

Սենեակի պատկերազարդ պատերից մէկի վրայ՝ ոսկեզօծ շրջանակի մէջ՝ հաստատուած էր Յիսուսի փառաբարձ գլուխը, որից միայն երևում էր, որ դրանք քրիստոնեայ են։ Թէև հայ էին դրանք, բայց խօսում էին յատկապէս տաճկերէն։

Եւ այդ լեզուով հարցրեց տիկինը ամուսնուն։

— Դու այդպէս անտարբէր պիտի մնաս և թողնես, որ աղջիկը կորչի...

— Ի՞նչ անեմ, ի՞նչ... անբաւականութեամբ բացականչեց ամուսինը։

— Հինգ տարի պահել՝ պաշտել եմ նրան, ասեց տիկինը, մեծացրել եմ, որ նա գնայ այս գիշեր առաջին պատահածի գիւղին ընկնի և իր կուսութիւնը ներքի տխմարի մէկին... Դու չե՞ս ցաւում, չե՞ս ափսոսում, որ այս երեկոյ ես ստիպւած եղայ այնքան ոսկիները վերադարձնել...

— Գնա՛մ, գնա՛մ... միթմիթաց ամուսինը, հանեց «խալաթը», հագաւ «բէգինկոտը», վերցրեց ձեռափայտը և ըմպելիքների աղդեցութեան տակ՝ օրօրելով՝ դուրս ելաւ փողոց։

IV.

Շուշիկն ու Քօչօն՝ կող-կողքի՝ լուռ նըստած էին նոճիների տակ, մի գերեզմանաքարի վրայ, երբ Մարկօն վերադարձաւ մի նորատի գեղջուկի հետ, որին անւանում էին Խաչօ։ Վերջինս տաանկլեց տարեկան՝ հսկայական կազմաճքով մի տղայ էր։ Նրա բարձրը հասակը, լայն թիկունքը, ջլոտ բազուկները, խոշոր ձեռքերը վկայում էին, որ նա տնի ոյժի մի ահագին պաշար։ Նրա համակրելի, մաքուր հայկական դէմքից արտայայտւում էր թէ՛ լրջութիւն, թէ՛ կամքի ոյժ և թէ՛ մեղամաղձոտ տխրութիւն։ Սակայն նա խուլ էր ու աչքի մէկը կոյր։ Գլխին ունէր մի հին ֆէս, հագին՝ եւրոպական կիսամաշ հանդերձի մի տարօրինակ ժողովածու, իսկ ձեռքին մի հաստատուն մահակ։

Երբոր Շուշիկը նրան տեսաւ, վեր թռաւ, կանգնեց ու առաջ գնաց նրան հանդիպելու։ Խաչօն մտերմաբար ողջունեց նրան, հրակայաբար արձանացաւ նրա առջև ու քաղցրութեամբ ասեց.

— Մի՛ վախենալ, ես չեմ թողնիլ, որ քո գլխիցը մի մաշ պոկեն։

Շուշիկը մօտեցաւ, երկու ձեռքերով բռնեց Խաչօի ձեռքը, մտերմաբար սեղմեց ու իր արտասուլի աչքերով նրա միակ աչքին նայելով՝

կարողացաւ առանց խօսքերի արտայայտել իր շնորհակալութեան զգացմունքը:

Այնուհետեւ Խաչօն, Մարկօն և Քօչօն մտնելու խարխուլ փողոցներով Շուշիկին տաւրան ու գաղտաղողի մոցրին Մարկոս էֆէնտիի տան բակը և յետոյ ախոռը, որի մէջ բնակւում էին այդ երեք տղաները:

Ախոռի մէջ կապած էր մի ճերմակ էշ, որը գլուխը քաշ ձգած՝ խոտ էր ուտում մուրից: Էշի երկու կողմից՝ պատերի մօտ երեւում էին երկու խոտակոյտ՝ ամեն մէկի վրա մէկ մէկ համառ լերմակ: Խաչօն և իր ընկերները անկողիններն էին այդ:

Ախոռը մտնելուն պէս՝ Խաչօն մի փոքրիկ դուռ բացեց ու մտաւ յարդանոցը, ուր փափուկ խոտերից մի տեղ պարզաստեց և մի մարդու շալ հանելով իր հանդերձեղենի կապոցից, տաւ Շուշիկին ու ցոյց տաւ, որ գնայ այնտեղ հանգստանայ: Այնուհետեւ նա հանեց իր քսակից մի կտոր հաց ու պանիր և բաժանեց բոլորին: Մարկօն ու Քօչօն մեծ ախորժակով սկսեցին ուտել, որէվհետեւ այդ երեկոյ ոչինչ չէին կերել, բայց Շուշիկը հրաժարւեց ուտելուց և շնորհակալութիւն յայտնելով՝ մտաւ յարդանոցը:

Խաչօն չր մոռացաւ ցոյց տալ Շուշիկին յարդանոցի դռան ներսի փականքը և պատուիրեց՝ յամենայն դէպս՝ ներսից փակել: Շու-

շիկը կրկին շնորհակալութիւն յայտնեց ու բարի գիշեր ցանկանալով՝ անմիջապէս առանձնացաւ ու ընկաւ մի շարք ախոռ մը տածմունքների մէջ: Ամեն անգամ, երբ յուսահատութիւնը գալիս էր և պաշարումներն, յանկարծ հանդիսանում էր նրա առջև Խաչօնի պատկերը և նորից սիրտ էր առնում ու թոյլ տալիս իրան կարծել, որ գեռ բոլորովին կորած էր ինքը, ենթադրելով թէ այժմ ապաւինած է մի անառիկ բերդի: Եւ Խաչօն աւելի ու աւելի մեծանում էր նրա աչքում ու սիրելի դառնում:

Շուշիկին տեղափոխելուց յետոյ՝ Խաչօն իսկոյն փակեց ախոռի դուռը, խոտ ձգեց էշին ու գնաց իր խոտակոյտի վրայ քնելու: Բայց նախապէս պատուիրեց իր ընկերներին շուտով հանգցնել ճրագը ու քնել, որպէսզի ախոռի մէջի անժամանակ լոյսը կասկածանքի պատճառ չի դառնայ էֆէնտիի համար:

Լուսնի լույսը տիրեց: Երկար ժամանակ լքւում էր միայն ճերմակ էշի ատամների տակ շարժւող խոտի զրրաղրուոցը:

Արդէն բաւականին ուշ էր, բայց Խաչօն չէր կարողանում քնել: Իրան մոռացած՝ նա մտածում էր թէ՛ այդ երկու տարաբախտ որբերի վրա, որոնց սիրել էր՝ իբրեւ հարազատ եղբայրներ, և թէ Շուշիկի, որին նոյն-

պէս պաշտում էր՝ իբրեւ քոյր և դուցէ առաւել... Շուշիկէ... այն քաղցրէկ, հեղիկ, բարի և աղնիւ Շուշիկի, որը միակ արարածն էր աշխարհի մէջ, որ խղճում էր խաչօխն, ցաւում նրա համար, հոգում նրա պակասութիւնները, կարում, կարկատում նրա մաշած հանդերձները, լւանում նրա աղքատիկ ճեմակեղէնը և շատ անգամ իր ձեռքերով դուրս պաներ գործում ու ընծայում նրան... Եւ այդ հեղաբարոյ, հրեշտականման որբունհին, որին անսահման սիրում էր Խաչօն մի անյոյս սիրով ու ամբողջ երջանկութիւն գլխանում, երբ օրւայ ընթացքում կարողանում էր գոնէ հեռւից նրա սուերը տեսնել, այս գիշեր քնած էր այդքան մօտիկ՝ իր հովանաւորութեան տակ... Հէնց այդ էր գլխաւոր պատճառը, որ Խաչօն գիտմամբ աշխատում էր չըքնել, որովհետեւ գիտէր, որ մի որ և է արկածի գէպքում, եթէ իր մօտ նոյնիսկ թնդանօթներ պարպէին, ոչինչ չէր կարող լըսել և չէր արթնանալ, որ կարողացած լինէր պաշտպանել քաղցրիկ Շուշիկին ու կատարած լինէր իր բարոյական պարտաւորութիւնը... Այդ լուրջ, պաշտպանողական, պատասխանատու դրութեան մէջ՝ իր բոլոր էութեամբ լարւած՝ իր միակ աչքով նա անթարթ նայում էր ակսոսի դռանը, որպէս զի ոչ ոք չը մտնէր ու խանդարէր իր պաշտելի Շուշիկի անդորր քունը...

Կամայ կամայ եկան ու պաշարեցին նրան մի շարք մտապառտկերներ։ Եւ յանկարծ նրա աչքի առջև ներկայացաւ իր հայրենի գիւղը՝ Փոքր Ասիայի սքանչելի վայրերից մէկում։ Թւում էր թէ նա պարզապէս տեսնում էր այն ծանօթ շաւիղը, որը դրացիների խրճիթների մօտով տանում էր գէպի իր հայրական տունը։ Ահա և իրանց բակը։ Ոչինչ չէր փոխւած. նոյն քարաշէն, փոքրիկ շինութիւնը, նոյն հինաւուրց կորացած ուռնու մօտ, որի տակից արտահոսում էր մի աղբիւր ու կարկաշատ առուի պէս ընթանում գէպի մօտակայ խոր ձորը։ Բակի մէջ՝ գոմի առջև մայրիկը կով էր կթում, հայրիկը նոր էր վերադարձել ջրաղացից և իր գեղեցիկ ձիւ մէջքից վերցնում էր ալիւրի հակերը, մեծ քոյրը կուտ էր սալիս հաւերին, իսկ միւսը՝ ստփօրն ուսին վերադառնում էր աղբիւրից, եղբայրները խոտ էին հանում գէղից իրանց անասունների համար, իսկ ինքը՝ Խաչօն՝ կամ վազում էր հորթի կապը քաշում, որ կովին չը ծծէր և մայրիկին խանդարէր, կամ հայրիկի չւանն էր ժողովում ու պահում, կամ խոտ էր վերցնում և իր սիրելի հորթերին ձգում։ Եւ ծնողները գոհութեամբ գոլում էին նրան՝ ասելով «ապրի՛ մեր փոքրիկ Խաչօն, այս օր նա ամենից շատ աշխատեց»... Յետոյ մթնում էր, ճրագ էին վառում օգայի

մէջ և օջախի մօտ շարքով նստում՝ ընթրե-
լու։ Ախ... ի՞նչ լաւ կերակուրներ էր պատ-
րաստում մայրիկը... Լի ու լի ուտելուց յե-
տոյ՝ նա ուրախ ուրախ խաղում էր իր քոյ-
րերի և եղբայրների հետ, լսում էր նրանցից
գեղեցիկ, հետաքրքիր («հէքեաթներ») և այնու-
հետեւ քնում էր փափուկ անկողնի մէջ՝ զլուխը
գրած սիրելի մայրիկի կռան վրայ... Առաւօտ
էր լուսանում, նա արթնանում էր, հագնւում
լւացւում, սանաւրում և մայրիկը՝ կերակրե-
լով նրան՝ արձակում էր, որ գնար իր ման-
կահասակ ընկերների հետ խաղալու։ Ու ամ-
բողջ օրը նա անցնում էր մօտակայ դաշտերի
ծաղիկների մէջ՝ մանկական խաղերին նւիր-
ւած... Ախ... ի՞նչ բերկրաւոր օրեր էին այդ
և ի՞նչ ուրախութիւն... Ահա՛ ներկայանում է
նրա առջև մի ամառնային օր։ Գիւղացիները՝
արիաձան մեղունների պէս՝ աշխատում էին
ամեն տեղ։ Արտերի մէջ հնձում էին հնձուր-
ները, ճանապարհների վրայ երթևեկում էին
խուրճ կրողները, կալերում կալում էին, մօ-
տակայ անտառից լսում էր գիւղացու տա-
պարի ձայնը, իսկ լեռնային արօտատեղինե-
րից հովաւական սրնգի քաղցր մեղեդին...
Կեանքը եռում էր ամեն տեղ... Բայց յան-
կարձ գիւղը չըջապատւում է աւաղակների
խումբերով, սկսում է մի սոսկալի ջարդ, մի
ահեղ կոտորած և մի ակնթարթում լեռներն

ու դաշտերը ներկւում են արիւնոյ... Գիւղը
թալանւում է, այրւում, քանդւում՝ ու աւե-
րակ դառնում... Եւ նա յիշեց այն անիծեալ
օրը, երբ դառնագին արտատելով, նա ան-
ցաւ բաղնաթիւ գիւղների մօտով, թողեց
հայրենի գիւղը և մի խումբ որբացած մա-
նուկների հետ տարւեց քաղաք... Ահա՛ և
որբանոցը։ Օտա՛ր գէմեր... օտա՛ր սրտեր...
օտա՛ր փայփայանք... ցո՛ւրտ ու սա՛ռը փա-
ղարչանք... Նա չէր կարողանում մօտենալ այդ
անծանօթ գէմերին, չէր կարողանում ընտե-
լանալ, մտերմանալ ու մոռանալ իր անցեալը
... Իշխերներն անգամ երազի մէջ նա լալով
որոնւմ էր իր սիրելիներին... Եւ ահա մի
օր որբանոցի բակի մէջ նա տեսնում է ջրբերի
ճերմակ էշը, ուրախացած վազում է, փա-
թաթում նրա վզին, համբուրում նրա դունչը և
մի յարմար միջոցում փախչում որբանոցից
ու գնում էշի ետևից։ Այս տեղ նա սկսեց
իրան դատապարտել թէ ինչո՞ւ մի էշի պատ-
ճառով թողեց որբանոցը և անմտաբար ընկաւ
Մարկոս էֆէնտիի տունը, ուր խաբեցին նրան
ու պահեցին շահագործելու համար և այս-
պէս սևացաւ իր կեանքն ու փչացաւ իր
բոլոր ապագան... «Երեխայ էի»... կամացուկ
չնշաց նա, «ի՞նչ էի հասկանում... Ես համոզ-
ւած էի թէ դա մեր ճերմակ էշն է, մի կեն-
դանի, որ աչքիս առջև ապրել՝ մեծացել էր

մեր դռանը... մի կենդանի, որի հետ կապւած էին իւր մանկական կեանքի ուրախ օրերը... Հայր, մայր, քոյրեր և եղբայրներ կոչւրած, լարով ապրում էի անցեալիս յիշողութիւններով, երբ յանկարծ տեսայ այդ կենդանուն և կարծես գտայ մեր ընտանիքի անդամներէց մէկը, որ աւելի մօտիկ էր իմ սրտին՝ քան ամբողջ աշխարհը... Գտնելով նրան, ես դահլիճեամբ զգում էի, որ էլ մենակ չեմ աշխարհում... որ աշխարհի մէջ դեռ մնում է ինձ համար մի արարած, որին կարող էի մօտենալ աներկիւզ և մտերմաբար, որվհետեւ նա օտար չէր ինձ համար... Ահա՛ թէ ինչո՞ւ ես թողեցի որբանոցը և գերադասեցի՝ չարչարե՛լ... տանձե՛լ... ախոռի՛ մէջ ապրել՝ նրա հետ միասին)...

Յետոյ եկան ու շարան շարան կանգնեցին նրա առջև այն բոլոր թշառութեան օրերը, որ անցրել էր Մարկոս էֆէնտիի ախոռի մէջ՝ ամբողջ տասը տարւայ ընթացքում։ Այդ տեղ էր կորցրել նա իր աչքի մէկը ու զրկւել լսողութիւնից... Թւում էր թէ դեռ հիւանդ, անխնամ, մոռացւած՝ ընկած էր նոյն խոտակոյտի վրայ, ուր այս օր պառկած էր և կարծես դեռ ցաւի, տենդի մէջ տանձելով՝ բերանը դամաքած՝ «Չ՛ւր» էր խնդրում և ջուր տուող չը կար... Այդ դառնագին օրերից մէկն էր, երբ Շուշիկը գաղ-

տագողի այցելեց նրան, հարցրեց նրա առողջութիւնից, շիտիկեց նրա բարձր, կերակրից, ջուր տաւ նրան, մի քանի ջերմագին խոտքերով սիրա տաւ, քաջաբերեց նրան և խոտացաւ ամեն օր գալ այցելութեան, միայն թէ տիկինը և էֆէնտին չիմանային այդ... Նա առողջացաւ և Շուշիկը եղաւ նրա միակ բժիշկը, Շուշիկը, որի պատճառով Խաչոն շարունակում էր դարձեալ կապւած մնալ այդ առեւի տան հետ և լռիկ տանել նոյն չարչարանքը... Վերջապէս նա նորից տեսաւ իր ներկան։ Իրանից մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրայ քնած էին իր որբ ընկերները, որոնք պատահմամբ եկած՝ պատուարւած էին իր թիւերի տակ։ Արդէն երկու տարի էր, որ այդ մանկահասակ եղբայրները՝ ամառ, ձմեռ, անձրեւի ու ձիւնի տակ թափառելով՝ լուցկիներ էին ծախում, որ բնակարանի վարձ տան և մի կտոր հաց ունենան ուտելու և ապրելու համար... Ամեն անգամ, երբ պատահում էր, որ այդ որբիկները չէին կարողանում վճարել ախոռի վարձը, էֆէնտին կամ անողորմաբար ծեծում էր նրանց, կամ ցոյց տալիս փողոցը... Այդ գէպերից մէկն էր, որ ծեծի ժամանակ Խաչոն հասաւ իր ընկերներին պաշտպանելու և Մարկոս էֆէնտիի ձեռափայտի հարւածից կորցրեց իր մի աչքի լոյսն ու ծանր հիւանդանալով՝ զրկւեց

լսողութիւնից... Միւս կողմից նա յիշեց նու-
շիկին, մի գեղեցիկ, վայելչակազմ որբուհու՝
արգէն հասունացած՝ կսկոն տարիններում,
որին բախար բերել ձգել էր մի անամօթ
ընտանիքի մէջ՝ անբարոյականութեան զոհ
լինելու համար... Եւ այս օր՝ երբ իր խնա-
մատարները՝ ոսկիների փայլից մուրուած՝ կու-
րացած՝ ուզում էին անառակութեան ցեխի
մէջ դրոշել նրան և անգթաբար խորտակել
նրա ամբողջ կեանքը, նա փախել էր տանից
և չը հաւատալով քաղաքացիներից ոչ մէկին,
եկել էր պաշտպանութիւն որոնել իր բախ-
տակից որբերի շրջանում... Եւ Խաչօի առջև
իր ըմբռնողութեանը մատչելի գծերով ֆեր-
կայացաւ ընդհանուր մերժւած որբերի աշ-
խարհը ու հետզհետէ եկան ու շրջապատե-
ցին նրան հարկւրաւոր կիսամերկ, ցնցոտիներ
ով փաթաթւած, գոռաոտ, նիհար, կմախք
դարձած երեխաներ և փոքոցի ցեխի մէջ ըն-
կած, անարգւած որբուհիներ, որոնք՝ սարսա-
փահար՝ ձեռքերին կարկառած՝ պաշտպա-
նութիւն էին խնդրում յուսահատ... Այդ
մերժւած որբերն էին, որ մարդկութեան
խնամքից զրկւած, աչքից ընկած, մոռացւած,
դատապարտւած էին հսկայական մայրաքա-
ղաքի մութ, մռայլ և ճահճոտ փոսերի մէջ
տանել թունաւորւած կեանքի տառապանքը,
չարչարել, տանջւել, բռնաբարւել և տարի-

ների ընթացքում հարիւրներէ
կորչել ու անյայտանալ յաւիտեադը
ին սարսուռով բռնւած՝ մի սոսիւր ը-
մով նա հարցրեց ինքն իրան՝ «Ուրն Խա-
այս որբերը. ի՞նչու համար են բերւած այս
տեղ...» Եւր են դրանց ծնողները... Եւ խոր-
տակեց դրանց կեանքը... Ի՞նչ էր դրանց հան-
ցանքը... դրանց մե՞ղքը... Եւ նա յիշեց այն
մանկահասակ աղջիկներին ու աղաներին՝ որ
մայրերից բաժանած գառնուկների պէս մյա-
ւելով՝ իր հետ միասին բերում էին մարդի-
կեռ տօք արիւնոտ սպանդանոցը... Վշտի
դառնութիւնը յանկարծ մութի պէս ելաւ
նրա քիթից, կոկորդը սեղմեց և նա սկսեց
փախաւով լալ ու սպառնալ... Կարծես նա
զգում էր, որ իր ամբողջ էութեան մէջ
մարմնացել էր մերժւած որբերի այն իրաւայի
բողոքը, որ այս օր անմիջապէս պիտի պայ-
թէր ու խարաղանէր ներկայ հասարակութեան
վայրենի բարբերն ու ապականւած մարդ-
կութեան անիրաւութիւնը...

Այդ դրութեան մէջ էր Խաչօն, երբ... մի
ուժգին հարւածից յանկարծ ախոռի դուռը
բացւեց և Մարկոս էֆէնտին ներս մտաւ
լապտերը ձեռքին:
Խաչօն քնած ձեռացաւ:

Էֆէնտին մօտեցաւ Մարկոսին ու Քօշօին,
լապտերը դրաւ դարակի վրայ, այս կողմ
այն կողմ նայեց, վերջրեց մութի մօտից մի

լսողութիւնից... անով մի պինդ հարւած շիկին, մի գերկ երեխաներին, արթնացրեց արագէն որին Ռ՝ւր է նուշիկը, հարցրեց էֆէնտին Քօջօին:

— Ես ի՞նչ գիտեմ՝ Ռ՝ւր է... պատասխանների Քօջօն՝ դեռ ցաւից մարմնըւելով ու շփելով իր մարմնի զարնւած տեղերը:

— Նրան աեսել են քեզ հետ միասին գերեզմանատան մէջ՝ նոճիների տակ... պընդեց էֆէնտին:

Քոչոն ոչինչ չը պատասխանեց:

— Պապանձե՞լ ես... գոռաց էֆէնտին: Պատասխանի՛ր, եթէ ո՛չ, կըսպանեմ քեզ... Ռ՝ւր է աղջիկը...

— Զը գիտե՛մ... պատասխանեց Քօջօն: Եւ էֆէնտին սկսեց անողորմաբար ծեծել նրան:

— Ինչո՞ւ ծեծում էք եղբօրս... արտասուալի աչքերով բողոքեց Մարկօն՝ պաշտպանելով իր եղբօրը և իր մարմնի վրայ ընդունելով թուկի հարւածները: Սա ի՞նչ գիտէ, Ռ՝ւր է նուշիկը...

— Օձի ձագգ՛ը... կատաղած սպառնաց էֆէնտին: Այս գիշե՛ր, այս գիշե՛ր պիտի ջախջախեմ ձեր գլուխները... Եւ զայրութեան փրփուրը բերանին դարձաւ ու գնաց դէպի յարգանոցի դուռը:

Մարկօն՝ օգտւելով այդ դէպքի մօտ, շարժեց նրան, ենթադրեալ քնած էր և իբրև խուլ մարդ՝ չէր լսել ի՞նչ էր կատարւում այդ տեղէ: Իսկ Քօջօն՝ լարւած, ջղայնացած, զայրութից դուռն էր սաստիկ և իր հայեաքը սևեռած էֆէնտիի վրայ, հետախուզում էր նրա գործողութեան ընթացքը: Իր ձեռքի մի շարժումով նա հրեց Մարկօին, հասկացրեց նրան, որ ինքը տեսնում է բոլորը և պատուիրեց հեռանալ ու չը խանդարել իրան:

Իսկ էֆէնտին՝ գիտելով յարգանոցի դուռը, տեսաւ, որ ներսից փակ է, ուստի բնականաբար՝ նա համալուեց, որ ներսը մարդ կար պահւած և այդ մարդը անտարակոյս նուշիկը պիտի լինէր: Մի քայլ յետ դառնալով, իր խոշոր մարմնի բոլոր ոյժով նա աքացեց դուռանը, դուռը բացւեց և ներսից լուեց նուշիկի յուսահատական ճիւղ...

Նոյն վայրկեանին Քօջօն դուրս թռաւ իր անկողնից, վերցրեց իր մահակը ու հասնելով էֆէնտիի յետևից, բռնեց նրա թևը, յետ քաշեց նրան, ձգւած՝ կանգնեց նրա առջև, և առանց խօսք արտասանելու՝ ցոյց տաւ նրան ախոռի դուռը:

— Դո՛ւ, չո՛ւն... գոռաց էֆէնտին, ապո՛ւշ ... դու համարձարկւում ես ինձ դուրս ձգել իմ տանից...

817 2567

լսողութիւնիս... ատամների արանքով շնչաց
 չիկին, մի կանգնեց յարգանոցի դռան առջև
 արեւմտեան զայրոյթը հասաւ իր գագաթ-
 վերինն: Նա վրայ թռաւ, վերցրեց մօտա-
 կայ անկիւնից մի մեծ փայտ ու կատաղած
 յարձակեց խաչօի վրայ:

817 0

Կռիւն սկսեց և խաչօի մի ուժգին հար-
 ւածից Մարկոս էֆէնտին գլորեց ու ընկաւ
 շնչասպառ:

Մի վայրկեան տիրեց լուսթիւն:

Խաչօն մի քայլ առաջ դնաց, կանգնեց,
 խոր նայեց էֆէնտիի գունատ դէմքին և
 սարսափի ցնցումով դգաց, որ հակառակ իր
 ցանկութեան՝ ինքը մարդասպան դարձաւ...
 Իր արիւնոտ մահակը նա ձգեց դիակի վրայ,
 երեսը դարձրեց դէպի ախօռի գուռը և մի
 արտասովոր ձայնով շրջնաց:

«Սպանեցի»...

«Սպանեցի»... կրկնեց նա և դուրս
 թռչելով անյայտացաւ գիշերւայ ու կեանքի
 մթութեան մէջ...

1/1

ամից...

<< Ազգային գրադարան

NL0358001

41648